

Da Varteig feiret seg selv

Varteig ble egen kommune i 1861. Det virker ikke som tidligere runde år var markert. I 1961 slo man imidlertid på stortromma og laget et skikkelig 100-årsjubileum. Kommunen selv spilte en forholdsvis passiv rolle, mens det var bygdas rike foreningsliv som dro hovedlasset.

Det var Varteig Bondelag som dro det hele i gang. De inviterte Vartig kommune og andre lag til et møte på Kommunelokalet 21. april 1960. Møtet skulle dreie seg om en utstilling i anledning av Varteig kommunes 100 års-jubileum.

Møtet ble ledet av bondelagets formann Ole Larsen Småberg. Ordfører E. Brusevold orienterte om anledningen til at man i 1961 kunne feire 100-årsjubileum som egen kommune. Han sa også at kommunen så med all mulig velvilje på et slikt arrangement, og han antydte at kommunen i så fall kunne bidra økonomisk. Fru Oland foreslo at de respektive foreninger nå skulle avholde egne møter og diskutere saken internt for så å komme tilbake til en mer bindende ordning. Dette ble enstemmig vedtatt, og nytt møte ble bestemt til 30. mai.

På dette møtet ble det valgt hovedkomite for gjennomføring av jubileet. Den besto av: Formann Ole Larsen Småberg, nestformann Einar Brusevold, komitemedlemmer Alma Knatterud, Aslaug Bergerud og Hans

Basken. Sekretær ble Julius Berg.

Hovedkomiteen

Vi har snakket med de to av medlemmene som fremdeles lever, Aslaug Bergerud og Julius Berg. Over 50 år har nok slettet ut mange detaljer fra komitearbeidet, men til gjengjeld kan vi støtte oss til en fylldig og lettlest protokoll ført i pennen av Julius Berg.

Aslaug og Julius husker at det ble mange møter. Opptelling i protokollen viser at det ble hele 20, første gang 2.8.60 og det siste 3.4.62. Det ble mye arbeid, men den entusiasme og oppslutning som bygdas befolkning viste, gjorde det lystbetont.

Det var ingen alderstung komité. Flertallet av medlemmene var mellom 35 og 40 år.

Komiteen vedtok å gå for to arrangementer, først 5./6. august og så 30.9/1.10. Den tradisjonelle Bygdedagen som Bygdelaget var ansvarlig for, skulle gå inn som en del av arrangementet søndag 6. aug. Komitéen startet også med å oppnevne en rekke underkomiteer

Deltakende foreninger på møtene som Varteig Bondelag inviterte til

Varteig Bygdelag, Varteig Bondevinnelag, Varteig Sanitetsforening, Varteig Idrettslag, Varteig Skogeierlag, Varteig Hagebrukslag, Varteig Binæringsforening. Varteig Hesteavlslag og Varteig Egglag var invitert men deltok ikke. Ole Larsen Småberg, formann i bondelaget, ledet begge møtene.

Hovedkomitéen: Stående fra v.: Hans Basken, Julius Berg og Einar Andersen. Sittende fra v.: Einar Brusevold, Aslaug Bergerud og Ole Larsen Småberg. Opprinnelig var Alma Knatterud valgt som medlem men hun døde våren 1961. Einar Andersen tiltrådte komitéen som repr. for Varteig Sparebank som støttet arrangementet med et betydelig beløp. Fotograf: Solberg Foto

for forskjellige aktiviteter. Det ble etter hvert utarbeidet egne instruksjoner for de fleste av disse.

Økonomien måtte det selvfølgelig arbeides med. Det første budsjettforslaget ble forståelig nok revidert etter hvert som man fikk oversikt over omfanget. Tidlig ble det bestemt at det skulle utgis en egen katalog med program og informasjon.

Det var stadig kontakt med underkomitéer, og med informasjon tilbake til de deltakende foreninger. Av protokollen kan en bare lese om én uenighet med underkomitéene: Underholdningskomitéens forslag om folkeviseleik ble ikke godkjent.

Kommunens rolle

Jubileet ble initiert og gjennomført av bygdefolket. Gjennomgang av protokoller fra

Paradens ankomst ved Varteig skole. Fra v.: Fylkesmann Karl Hess Larsen med frue, Olaug og Einar Brusevold, Ragnhild og Ole Larsen Småberg. Kusk er Anker Bergby. Fotograf Sverre Brusevold, eier Sigrund Brusevold

herredstyre/formannskap i perioden viser at saken ikke var oppe til politisk vurdering. Kommunen var representert i komitéen med ordfører. Formannskapet ble invitert til et møte.

Det var kommunen som betalte for middagen til de inviterte gjestene ved åpningen. Utgiftene til denne må ha vært dekket av en diversepost i budsjettet. Vi kan vel godt gå ut fra at politikerne nok hadde sine uformelle samtaler om saken.

Lørdag 6.8.

Værgudene var på arrangørens side. Fredag plasket regnet slik at utstillingsområdet liknet en dam.

Underkomitéer som ble oppnevnt av hovedkomitéen.

Registrering av gamle redskaper	Anders Sælid (formann), Anna T. Kokkim, Asbjørn Kullerud, Agnes Kultorp, Arve Brusevalddalen, Alma Knatterud, Randi Sikkeland, Ole Spydevold, Ole Bøe, Otto Brenne, Judith Grythe og Synnøve Hasle
Dyreutstilling	Gunnar Brenne (formann), Aasmund Gabestad og Eugen Grøtvedt
Hagebruk	Hagebrukslaget
Plasskomite	Johan Sikkeland
Fest- og finanskomite	Martin Lunde (formann), Oddmund Engebråten, Edvart Brusevold, Agnes Berg, Randi Sælid og Jorun Spydevold
Skogbruk	Styret i Skogeierforeningen
Trafikk og parkering	Kjell Borgen (formann, ble pga. sykdom erstattet av Ole K. Brenne sommeren 1961), Einar Gressløs og Håkon Gressløs
Underholdning	Ragnhild Brenne (formann), Bjarne Basken, Signe Medalen, Sverre Brusevold, Kari Brenne, Solveig Bergerud og Synnøve Gressløs

Otto Brenne fungerte som kasserer.

Lørdag skinte solen og det ble fint stevnevær begge dagene.

Det hele startet med opptog fra Småbergkrysset. Her ble gjestene fraktet i gamle vogner til sentralskolen. Først kom to ryttere, Øvind Lunde og Bjørgan Belsby, og deretter en landauer med fylkesmann Hess Larsen og ordfører Brusevold med hustruer. Kusk var Anker Bergby.

Under innmarsjen på skolen spilte Klang under ledelse av Olav Grønstad. Ole Larsen Småberg ønsket den store forsamlingen velkommen og redegjorde for arrangementet. Han understreket den store entusiasmen i bygda. Fylkesmannen som stod for den offisielle åpningen av utstillingene, skrøt av Varteigs vekst og framgang. Og ettersom den hadde kommet helskinnet gjennom Scheikomiteéns skjærsild, kunne kommunen leve sitt selvstendige liv i ennå hundre år. Han syntes for øvrig at det var synd at den flotte utstillingen skulle vare så kort tid:

”Mange, mange ville hatt glede og utbytte av å se den.”

”Det strøymer på meg so eg knapt kan anda.”

Det var ordfører Brusevold som med dette sitatet ga uttrykk for den overveldende hyllest kommunen ble til del fra nabokommuner og fylkesmann. Ordene falt ved avslutningen på kommunens middag for 125 innbudte gjester. Da hadde han selv først holdt hovedtalen om Varteigs utvikling gjennom hundre år.

Ordfører Karl H. Karlsen fra Tune påpekte at vartingene ikke var noen husmenn under Tune for hundre år siden. De var jevnbyrdige brødre og skiltes som sådanne. Han var full av beundring over utstillingen og arrangementet.

Ordfører Sverre Andersen fra Sarpsborg pekte på alle de gjevne menn som hadde kommet fra Varteig. De var alle blitt gode byborgere, men alle dager tro mot sin hjem-

bygd. Om arrangementet sa han at ingen bykommune kunne ha klart noe liknende. I byene mente folk at slikt måtte kommunen ta seg av. Her hadde bygdefolket gjort det selv!

Ordfører Johan Stenholdt fra Skjeberg var imponert over hva den lille kommunen hadde fått til, særlig den nye sentralskolen. Varaordfører Odd Holøs fra Rakkestad skrøt av det gode naborforholdet, mens ordfører Olav Schie fra Skiptvet syntes at det nå hadde vært nok taler og nøyde seg med å overrekke gaven.

Det var også taler av Olav Westgaard, fru Oland, Ole Dalene og Aasmund Gabestad. Tilslutt avrundet fylkesmann Hess Larsen med også å uttrykke sin beundring for arrangementet. Varteig var en god kommune, og han håpet at bygdas og bygdefolkets særpreg måtte bevares. Små kommuner kan ha en styrke som store kommuner mangler.

Utstillingen

Dyreskuet med bedømmelse foregikk på lørdag og startet tidlig på dagen. Programmet viser at det var innmeldt hele 130 storfe men bare 13 svin. Det ble ikke delt ut noen 1. premier. Det var heller ikke ventet i et så lite område som Varteig. Det

Scenen som var bygget i skolegården. Til høyre sees huset til Henrik Sælid, nederst i Vartunveien. Fotograf Sverre Brusevold, eier Sigrund Brusevold

ble imidlertid tildelt 25 2. premier. Gunnar Brenne hadde de to beste dyrene. Det hadde vært lite oppdrett av avlsgris i Varteig, men nå var det kjøpt inn en rekke førsteklases avlsdyr. Hele ni stykker fikk 2. premie. Det ble skrytt veldig av det kolossale arbeidet som arrangørene hadde nedlagt for å gjøre skuet vellykket.

Parallelt med dyreskuet ble det arrangert maskinutstilling med sju utstillere.

Det var også lagt inn en traktor-tevling på skoleplassen. Det var ferdigheter med traktor og tilhenger som ble testet. Her seiret Knut O. Bøe. Han forteller at det var stor interesse blant ungdommen for konkurransen, og han selv hadde brukt mye tid til trening på forhånd.

Det var en formidabel respons på innsamlingen av gamle redskaper og utstyr. Hele 129 hadde levert inn gjenstander, mange kom med flere. Utstillingen av disse var en del av den store utstillingen som ble

Fra Byggedagen: Ole Dalene, formann i Bygdelaget, intervjuer Anthon Kingsrød (over) og Anton Bergby (til venstre)

Komitémedlemmer og dugnadsfolk samlet på lærerværelset til møte. Fra v.: Ragnhild Brenne, Martin Lunde, Bjarne Berby, Anna Berby, Olaug Brusevold, Synnøve Gressløs, Arve Brusevold, Einar Brusevold og Otto Brenne. Fotograf: S. Brusevold

holdt på den nye sentralskolen. Hele skolen var tatt i bruk og mange av bygdas foreninger deltok med utstillinger. Idrettslagets premiesamling vakte stor beundring. Glengetangen lense, Varteig El.verk, Varteig Sparebank og også Varteig kommune hadde presentasjon av sin virksomhet.

Søndag 7.8.

Andre dag var også Varteigs bygdedag. Etter gudstjeneste på formiddagen ble ettermiddagens program åpnet av formannen i bygdelaget, Ole Dalene. Det var konsert av Ekko under ledelse av Asbjørn Wilhelmsen, og minneord over de som var gått bort siste året. Dagens hovedtaler var fylkeskonservator Lauritz Opstad. Han trakk de store linjer om Varteig fra jordsmonnet ble til for 10-12.000 år siden, første bosetning for 3-4.000 år siden, betydningen av innføringen av kristendommen med Varteig som eget sogn med egen kirke og til de siste hundre år som egen kommune. Han påpekte også hvor viktig bygdedagen var, og at den hadde blitt et eksempel for

andre kommuner. Han sluttet med et ønske om at den spesielle ånden i Varteig må få fortsette å være tilstede, det vil bli mer og mer behov for den i vår tid.

Etter tale av ordfører Brusevold, konserter av Varteig blandede kor og av Ekko, hadde Ole Dalene en morsom samtale med to av Varteigs eldste, Anthon Kingsrød og Anton Bergby. Sistnevnte sang også flere sanger fra scenen. Hans Basken avsluttet Bygdedagen.

Underholdning

Underholdningskomitéen hadde en stor og viktig funksjon. De skulle ha program for tre kvelder, i tillegg til at de var ansvarlig for leker, tombola etc.

Ragnhild Brenne og Solveig Berge-

En del av Varteig El-verks utstilling. Fotograf: S. Brusevold

Lykkehjul med flotte gevinster i bakgrunnen. Sigrund Brusevold som eier bildet, har fortsatt stående framme en gulvlampe som hun vant. Vi ser Anders Sælid t. v. og Asmund Brenne t. h. Fotograf: S. Brusevold

rud forteller om en anstrengende, men morsom tid. Komitéen hadde uttallige møter på Kommunelokalet. I tillegg var det praktiske oppgaver å utføre. Bl. a. skrev Solveig av protokoller fra herredstyret i Varteig på 1800-tallet. Dette var råmaterialet som Knut Roen brukte da han laget skuespillet med herredstyre-medlemmene. Av annet husker de at det ble sydd 50 kjoler til dokker som skulle loddes ut. Det var en iherdig innsats fra alle som ble bedt om å delta. Arrangementet skapte en voldsom entusiasme, og kanskje spesielt blant de yngre.

Av programmet kan nevnes framvisningen av Knut Roens skuespill første kvelden. Det var medlemmer av herredstyret i 1961 som spilte alle rollene. Knut Roen fremførte også selv historier, det var tautrekking mellom Senterpartiet og Arbeiderpartiet, og 23:30 ble første dag avsluttet med fyrverkeri.

Andre dag var det oppvisning av Sarpsborg turnforening og framføring av komedien "På vente-

Arthur Hasle foran sin utstilling av hagebruksprodukter. Han og kona Aslaug var premierte hagedyrkere. Eier av bildet: Sigrid og Jan Hasle

værelset" som gjorde stor lykke. Rollene ble spilt av amatører fra Varteig: Randi Matysiak, Synnøve Gressløs, Arne Espenes, Arvid Haugeneset og den svært unge Åse Bøe.

Begge dagene var det musikalske innslag ved Klang og Ekko.

2. del: 30. september/1. oktober

Hovedattraksjonen i arrangementets annen del var en stor hagebruksutstilling. Det var særlig Hans Basken, formann i Varteig Hagebrukslag som arbeidet med denne. Selvom det hadde vært et vanskelig dyrkningsår, var det en rikholdig samling av grønnsaker og blomster som ble vist fram. Fylkesgartneren fant mange meget bra produkter.

Også Varteig Birøkerlag og Varteig Egglag hadde egne utstillinger. Det var også laget en utstilling som omhandlet bygdas sang- og musikkliv. Denne hadde Asmund Gabestad, Georg A. Bøe og Hilmar Belsby fått ansvaret for. En del av utstillingene

Glimt av utstillingen av hageprodukter: T.v.: Gresskarfigur i barne- stol, laget av Ragnhild Larsen Småberg som også eier bildet. T.h.: Aslaug Bergerud med premie- solsikke. Hun er eier av bildet.

fra første del var også med igjen.

Det var igjen underholdning på lørdagskvelden: Bl.a. barnetime med Bernt Feilberg Jacobsen og opplesning av skuespilleren og eventyrfortelleren Bjarne Bø.

Søndagskvelden ble avslutningen på jubileumsarrangementet holdt i annen etasje på Kommunelokalet. Kvelden ble ledet av Larsen Småberg og inneholdt prolog lest av lektor Peder Nordby. Etter Varteigsangen var det premieutdeling, både til dyreskuet fra første del og hagebruksutstillingen. Det var fylkesagronom og fylkesgartner som stod for utdelingene. Etter noen kulturelle innslag var det tid for takk til en del av dem som hadde stått på for å få gjennomført det store arrangementet. Alle ledere av underkomitéene fikk overrakt en minnegjenstand. Tilslutt takket Hans Basken formannen for hovedkomitéen. Han framholdt det store arbeidet som Larsen Småberg hadde nedlagt, med stor innsikt og grundighet, og overrakte en blomsterbukett som tegn på

Ragnhild Brenne, formann i underholdningskomitéen, mottar en minnevase fra Ole Larsen Småberg, formann i hovedkomitéen. Bak ordfører Brusevold. Fotograf: S. Brusevold

takknemligheten.

Avrunding

Otto Brenne som var kasserer for arrangementet, kunne på møte i desember legge fram et foreløpig regnskap som viste et overskudd på ca 4.000 kr. Halvparten av dette kom fra underholdningskomitéen. Av de postene som Brenne framhevet, var at utgifter til arbeidshjelp var på beskjedne 448 kr.

Det var kommet inn flere forslag på bruk av overskuddet, men komitéen var enige om at pengene måtte gå til noe som hele bygdas befolkning kunne få nytte av. Det ble bestemt at skolestyret skulle få 1.500 kr til filmframviser. Det skulle også kjøpes høytaleranlegg som formannskapet skulle ha ansvaret for. Begge disse skulle være tilgjengelig for bygdas foreninger.

3. april 1962 holdt hovedkomitéen

De to gjenvevende fra hovedkomitéen, Aslaug Bergerud og Julius Berg, med de to smijernskandelaberene som ble kjøpt inn til Varteig gravkapell for overskudd fra jubileet. Kandelaberene ble laget av Odd Bergerud. Fotograf: Øistein Bøe

sitt siste møte hjemme hos formannen på Småberg. Der ble det beslut-

tet at musikkforeningene Ekko og Klang som gratis hadde holdt konserter, skulle få en godtgjørelse på 200 kr hver. Etter det gjenstod ennå et overskudd på nesten 1.800 kr. Etter forslag fra Aslaug Bergerud ble det bestemt at det skulle innkjøpes 2 stk. syvarmede lyskandelabre til Varteig Gravkapell som en gave til Varteig Menighetsråd. Etter å ha delt ut uavhentede bokgevinster fra lotteriet, avsluttet så komitéen sitt virke med berettiget følelse av å ha utført et godt arbeide.

Vel blåst, vartinger!

100-årsjubileet fikk stor omtale i lokalavisene. Det var fyldig omtale før arrangementene og lange detaljerte referater etterpå. Det er tydelig at det er ekte beundring for hva man hadde fått til. Under bringer vi deler av inntrykkene til redaktør Bjarne Nygaard i Sarpsborg Arbeiderblad dagen etter første del:

Markeringen av Varteig kommunes 100-årsjubileum er noe av det mest imponerende vi har opplevd, forholdet tatt i betrakning. Med beskjedne midler, uten konsulenthjelp, men med en helhjertes oppslutning fra alle i bygda ble det laget et arrangement som både hadde bredde, kvalitet og fantasi. Vi er enige med ordfører Andersen da han uttalte at noe slikt hadde ikke en by klart.

*Husdyrutstillingen, som var større enn mangen en fylkesutstilling, ----
---- kanskje mest imponerende var den innendørs utstillingen i den flotte sentralskolen. Her vistes bygdas institusjoner så fikst og instruktivt som vi sjelden har sett det.*

Alt i alt var det arrangementet som Varteig avvirket i helgen, slik at det avgjort hadde riksinteresse, som bevis på hvordan slikt kan gjøres i en liten kommune.

Men kringkasting og fjernsyn var ikke interessert. Nei, dette var for lite for de store. Hvilken formidabel misforståelse! Den lokale kringkasting var interessert, men manglet folk og materiell på grunn av bondeungdommens stevne i Fredrikstad. De tusener av bondeungdommer som gjestet nabobyen, kunne hatt større interesse av å lage en fellestur til Varteig. Da ville de fått med seg usedvanlige impulser hjem.

Men hvorom allting er. Varteigs store suksess vil ha den største betydning for bygda, for den sunne selvfølelse, for følelsen av eget verd, og i virkeligheten var dette det siktemålet man satte seg.

Vel blåst, vartinger!